



ประกาศสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
เรื่อง ชื่อผลงานและเค้าโครงผลงานของผู้ขอรับการประเมินเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการ

ด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการประเมินข้าราชการสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการ ตามหนังสือสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ สม ๐๐๐๑/ว ๑๔๑๒ ลงวันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๖๒ กำหนดให้ประกาศชื่อผลงานและเค้าโครงผลงานของผู้ขอรับการประเมิน เพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการ และกำหนดเวลาเพื่อเปิดโอกาสให้มีการทักท้วงได้ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันประกาศ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงขอประกาศชื่อผลงานและเค้าโครงผลงานของนายบัณฑิต หอมเกษ นักวิชาการสิทธิมนุษยชนปฏิบัติการ กลุ่มงานวิจัยและวิชาการสิทธิมนุษยชน สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ ตำแหน่งเลขที่ ๔๕ ผู้ขอรับการประเมินเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนักวิชาการสิทธิมนุษยชนชำนาญการ สังกัดและตำแหน่งเลขที่เดิม ประกอบด้วย

๑. ผลงานหรือผลสำเร็จของงานที่เกิดจากการปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ

เรื่อง โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในยุคดิจิทัล

๒. ผลงานที่เป็นข้อเสนอแนวคิดในการปรับปรุงหรือพัฒนางาน

เรื่อง การจัดทำคู่มือการวิจัยและบริหารงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

รายละเอียดปรากฏตามเอกสารแนบท้ายประกาศนี้

ทั้งนี้ หากมีผู้ประสงค์ทักท้วงให้ดำเนินการภายใน ๓๐ วันนับแต่วันประกาศ หากครบกำหนดดังกล่าวแล้ว ไม่มีผู้ใดทักท้วง สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะดำเนินการประเมินผลงานตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวต่อไป

จึงประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

(นายพิทักษ์พล บุญยมาลิก)
เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

เค้าโครงผลงานหรือผลสำเร็จของงานที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบ

ตำแหน่งประเภทวิชาการ

เพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งระดับชำนาญการ

ชื่อผู้เข้ารับการประเมิน

นายบัณฑิต หอมเกษ

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง

นักวิชาการสิทธิมนุษยชน

ระดับ

ปฏิบัติการ

๑. ชื่อผลงาน โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในยุคดิจิทัล

ระยะเวลาดำเนินการ ระหว่างเดือนธันวาคม ๒๕๖๓ ถึงเดือนกันยายน ๒๕๖๕

๒. บทนำ/สภาพปัญหาหรือความสำคัญของเรื่อง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ (๑) บัญญัติให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) มีหน้าที่และอำนาจในการส่งเสริม สนับสนุน และร่วมมือแก่บุคคล หน่วยงานของรัฐ และภาคเอกชนในการศึกษา วิจัย และเผยแพร่ความรู้และพัฒนา ความเข้มแข็งด้านสิทธิมนุษยชน รวมถึงตลอดทั้งในการให้ความช่วยเหลือหรือเยียวยาแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

สำหรับภารกิจด้านการวิจัยนั้น ประกาศสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เรื่อง ขอบเขตหน้าที่และอำนาจการแบ่งงานภายในสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๕ ข้อ ๒ (๔) กำหนดให้กลุ่มงานวิจัยและวิชาการสิทธิมนุษยชน สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ มีหน้าที่และอำนาจในการ กำหนดโจทย์การศึกษาวิจัย จัดทำข้อเสนอโครงการศึกษาวิจัยและแผนการศึกษาวิจัยประจำปีของสำนักงาน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และดำเนินการวิจัยและบริหารจัดการโครงการศึกษาวิจัยตามแผนการ ศึกษาวิจัยประจำปีให้มีประสิทธิภาพ

โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้เสนอคำขอ งบประมาณและได้รับจัดสรรงบประมาณประเภททุนสนับสนุนงานมูลฐาน (Fundamental Fund) จากกองทุน ส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เพื่อดำเนินโครงการวิจัยจำนวน ๓ โครงการ ได้แก่ ๑) โครงการวิจัยเพื่อ พัฒนาพื้นที่ต้นแบบสิทธิในสุขภาพ และการจัดทำมาตรการที่เหมาะสมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กับการกำกับและจัดการอากาศสะอาดเพื่อสุขภาพ ๒) โครงการศึกษาแนวทางการคุ้มครองและส่งเสริม สิทธิมนุษยชนผู้ต้องขังสูงอายุในประเทศไทย และ ๓) โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและ คุ้มครองสิทธิมนุษยชนในยุคดิจิทัล

ผู้เข้ารับการประเมิน ในฐานะบุคลากรในสังกัดกลุ่มวิจัยสิทธิมนุษยชน (ปัจจุบันคือกลุ่มงานวิจัย และวิชาการสิทธิมนุษยชน) ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและ คุ้มครองสิทธิมนุษยชนในยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นโครงการที่ถูกพัฒนาขึ้นจากหลักการและเหตุผลที่ว่า ในโลกยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทอย่างมากในชีวิตทางสังคมและการเมืองของผู้คน ซึ่งการพัฒนาทางเทคโนโลยี

ดิจิทัลดังกล่าวเป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงต่อสิทธิมนุษยชน โดยในด้านโอกาส การเข้ามาของเทคโนโลยีดิจิทัลได้ช่วยสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชน ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายขึ้น และสามารถใช้บริการต่าง ๆ ได้สะดวกขึ้น ส่วนในด้านความเสี่ยงนั้น อาจทำให้เกิดช่องโหว่ในการเข้าถึงระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางและชายขอบ รวมถึงการทำให้กลุ่มคนบางส่วนที่ไม่เท่าทันเทคโนโลยีตกเป็นเหยื่อหรือถูกละเมิดผ่านช่องทางของเทคโนโลยีเหล่านั้นได้โดยง่าย ยกตัวอย่างการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในทางที่ผิด นำมาสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะการละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัว การหลอกลวง การล่วงละเมิดทางเพศ และการสร้างความเกลียดชัง (hate speech) อย่างไรก็ตาม หากรัฐมีการจำกัดและควบคุมการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวมากเกินไป ก็อาจกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงออกและแสดงความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนประการสำคัญในสังคมประชาธิปไตย

ด้วยเหตุนี้ ผู้เข้ารับการประเมิน จึงได้พัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยและได้ดำเนินโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในยุคดิจิทัล เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับสิทธิดิจิทัล การศึกษาความสอดคล้องของกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้อง และจัดทำข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิดิจิทัลสำหรับประเทศไทยต่อไป

๓. หลักวิชาการ/แนวความคิดที่ใช้ในการดำเนินการ

การวิจัยภายใต้โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในยุคดิจิทัล ผู้เข้ารับการประเมินได้ใช้หลักวิชาการและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องประกอบการดำเนินการ ดังนี้

๓.๑ กรอบกฎหมายและหลักการสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ประกอบด้วย

๓.๑.๑ **ตราสารสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ** โดยเฉพาะปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR)

๓.๑.๒ **ความเห็นทั่วไป (General comment) ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ** โดยเฉพาะความเห็นทั่วไป ฉบับที่ ๓๔ : มาตรา ๑๙ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก และความเห็นทั่วไป ฉบับที่ ๑๖ : มาตรา ๑๗ สิทธิในความเป็นส่วนตัว

๓.๑.๓ **ข้อมติสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (United Nation General Assembly resolution)** โดยเฉพาะข้อมติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในยุคดิจิทัล อาทิ ข้อมติที่ ๖๘/๑๖๗ ปี ๒๐๑๔, ข้อมติที่ ๖๙/๑๖๖ ปี ๒๐๑๕, ข้อมติที่ ๗๑/๑๙๙ ปี ๒๐๑๗, ข้อมติที่ ๗๓/๑๙๗ ปี ๒๐๑๙

๓.๑.๔ **ข้อมติคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Human Rights Council Resolution)** โดยเฉพาะข้อมติเกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก เช่น ข้อมติที่ ๑๒/๑๖ ปี ๒๐๐๙, ข้อมติที่ ๔๔/๑๒ ปี ๒๐๑๐ เป็นต้น ข้อมติเกี่ยวกับการส่งเสริม การคุ้มครอง และการผลิตพลีกับสิทธิมนุษยชนบนอินเทอร์เน็ต เช่น ข้อมติที่ ๒๐/๘ ปี ๒๐๑๒, ข้อมติที่ ๒๖/๑๓ ปี ๒๐๑๔, ข้อมติที่ ๓๒/๑๓

ปี ๒๐๑๖, ข้อมติที่ ๓๘/๗ ปี ๒๐๑๘ เป็นต้น ข้อมติเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นส่วนตัวในยุคดิจิทัล เช่น ข้อมติที่ ๒๘/๑๖ ปี ๒๐๑๕, ข้อมติที่ ๓๔/๗ ปี ๒๐๑๗ เป็นต้น และข้อมติเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลใหม่และที่กำลังจะเกิดขึ้นใหม่กับสิทธิมนุษยชน เช่น ข้อมติที่ ๔๑/๑๑ ปี ๒๐๑๙ เป็นต้น

๓.๑.๕ รายงานของกระบวนการพิเศษ (Special Procedures) ภายใต้คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ โดยเฉพาะรายงานของผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก และรายงานของผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิในความเป็นส่วนตัว ตลอดจนคำแถลงร่วมของผู้รายงานพิเศษเกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงออก (Joint Declaration)

๓.๑.๖ รายงานของข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) โดยเฉพาะรายงานที่เกี่ยวกับประเด็นสิทธิในความเป็นส่วนตัวในยุคดิจิทัล

๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิดิจิทัล (Digital Rights)

สิทธิดิจิทัล ได้รับการอธิบายอย่างกว้างขวางทั้งในระดับนานาชาติ ระดับภูมิภาค และระดับชาติ ทั้งโดยกลไกในระบบสหประชาชาติ องค์กรเอกชน องค์กรประชาสังคม รวมถึงรัฐบาลหลายประเทศ ซึ่งพยายามที่จะกำหนดกรอบสิทธิดิจิทัล โดยการจัดทำเป็นเอกสารที่เรียกชื่อต่าง ๆ กันไป เช่น กฎบัตร (Charter) ปฏิญญา (Declaration) หลักการ (Principle) คำแนะนำ (Recommendation) ตลอดจนแถลงการณ์ (Statement) เป็นต้น โดยเนื้อหาของเอกสารเหล่านี้มีความหลากหลายอย่างมาก ตั้งแต่การอธิบายหลักการพื้นฐานเฉพาะเรื่อง เช่น หลักการกำกับดูแลอินเทอร์เน็ต (Internet governance principles) ไปจนถึงเอกสารที่ให้รายละเอียดที่ครอบคลุมสิทธิในหลากหลายเรื่อง เช่น กฎบัตรสิทธิมนุษยชนและหลักการสำหรับอินเทอร์เน็ต (The Charter of Human Rights and Principles for the Internet) กฎบัตรสิทธิอินเทอร์เน็ต (APC Internet Rights Charter) ปฏิญญายุโรปว่าด้วยสิทธิดิจิทัลและหลักการสำหรับทศวรรษดิจิทัล (European Declaration on Digital Rights and Principles for the Digital Decade) รวมถึงกฎบัตรดิจิทัล (Carta de derechos digitales) ของรัฐบาลสเปน เป็นต้น

๓.๓ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ และนโยบายภายในประเทศ

๓.๓.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับสิทธิในความเป็นส่วนตัว (มาตรา ๓๓) เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก (มาตรา ๓๔) และเสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร (มาตรา ๓๖)

๓.๓.๒ พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง

- ๑) ประมวลกฎหมายอาญา
- ๒) พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๐ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๒

- ๓) พระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. ๒๕๖๐
- ๔) พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๒
- ๕) พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. ๒๕๖๒
- ๖) พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒
- ๗) พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๐

๘) พระราชบัญญัติที่ให้อำนาจรัฐเข้าถึงข้อมูลของประชาชน อาทิ กฎอัยการศึก พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๑๙ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๗ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. ๒๕๕๖ พระราชบัญญัติข่าวกรองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒

๓.๓.๓ นโยบายที่เกี่ยวข้อง

- ๑) ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะประเด็นโครงสร้างพื้นฐาน ระบบโลจิสติกส์ และดิจิทัล
- ๒) แผนปฏิรูปประเทศ โดยเฉพาะด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ
- ๓) แผนแม่บทกิจการโทรคมนาคม ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๖)
- ๔) นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)

๔. สรุปสาระสำคัญและขั้นตอนการดำเนินการ

๔.๑ สรุปสาระสำคัญ

๔.๑.๑ หลักการและเหตุผล

ดังกล่าวไปแล้วในส่วนของบทนำว่า การพัฒนาทางเทคโนโลยีดิจิทัลนั้นเป็นทั้งโอกาสหรือศักยภาพในการสนับสนุนสิทธิมนุษยชน แต่ขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดความเสี่ยงหรือความท้าทายต่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้วย

ประเด็นดังกล่าวได้สะท้อนผ่านรายงานของคณะกรรมการที่ปรึกษาของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Human Rights Council Advisory Committee)^๑ ที่เสนอเมื่อเดือน

¹ Human Rights Council Resolution 41/11 of 11 July 2019

พฤษภาคม ๒๕๖๔ ซึ่งได้สรุปศักยภาพและความท้าทายด้านสิทธิมนุษยชนอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีไว้อย่างน่าสนใจดังนี้^๒

ด้านศักยภาพ รายงานระบุว่า พลังในการสื่อสารที่เพิ่มขึ้นได้ขยายศักยภาพในการสื่อสารและแบ่งปันความคิดไปทั่วโลกอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดการตระหนักรู้และการใช้สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน รวมถึงเสรีภาพในการแสดงออก และช่วยอำนวยความสะดวกในการชุมนุมและการสมาคม เทคโนโลยีใหม่ยังสามารถเสริมพลังให้กับผู้คน ตัวอย่างเช่น ในช่วงการระบาดของไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-๑๙) หากไม่มีเทคโนโลยีใหม่ การคงยาก็ที่จะสร้างสมดุระหว่างการรักษาระยะห่างทางสังคมและการรักษากิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ เทคโนโลยียังช่วยให้บริการสาธารณะมีประสิทธิภาพมากขึ้น ถูกขึ้น และมีส่วนร่วมมากขึ้น ทั้งยังช่วยให้กระบวนการตัดสินใจมีความโปร่งใสและเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เทคโนโลยีใหม่ยังช่วยสนับสนุนการส่งเสริมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน อาทิ ภาพถ่ายดาวเทียมทำให้สามารถบันทึกการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ และบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) อาจช่วยเพิ่มการเข้าถึงการศึกษาได้มากขึ้นด้วย

ด้านความท้าทาย รายงานได้ระบุความท้าทายของเทคโนโลยีต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน ดังนี้

- การแปลงข้อมูลในโลกจริงไปสู่โลกดิจิทัล (Datafication) ที่มากเกินไป ย่อมส่งผลให้ผู้คนสูญเสียความเป็นส่วนตัว การเกิดผลิตภัณฑ์และบริการที่ปรับแต่งให้เข้ากับลักษณะเฉพาะตัวและความชอบของบุคคล ทำให้เกิดการรวบรวมและเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน และในหลายกรณี การรวบรวมข้อมูลดังกล่าวเกิดขึ้นโดยปราศจากการรับรู้ของบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างเต็มที่ เพราะมีการใช้อัลกอริทึม (Algorithm) การประมวลผลข้อมูลที่ไม่โปร่งใสและยากแก่การเข้าใจ

- การรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ที่ไม่ดีอาจนำไปสู่การละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัวอย่างรุนแรง เช่น การแฮ็กบ้านอัจฉริยะและอุปกรณ์สวมใส่ รวมถึงอุปกรณ์อัจฉริยะอื่น ๆ อาจสร้างความเสี่ยงใหม่ ๆ รวมถึงการเปิดเผยตัวตนของบุคคล ทำให้เสี่ยงต่อการถูกลักทรัพย์และการก่ออาชญากรรมอื่น ๆ

- อินเทอร์เน็ตได้เปลี่ยนวิธีการผลิตและรับเนื้อหาสื่ออย่างลึกซึ้ง ผู้คนได้รับข้อมูลข่าวสารทางออนไลน์เป็นส่วนใหญ่ จึงมีความท้าทายมากขึ้นในการประเมินความถูกต้องของข้อมูล เช่น เป็นเรื่องยากมากขึ้นในการแยกแยะความจริงและความเท็จ โดยเฉพาะเมื่อมีการใช้เทคโนโลยีที่เรียกว่า deep fakes ยิ่งกว่านั้น การเผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือข่าวปลอมโดยตัวแทนรัฐและบริษัทเพื่อต่อต้านฝ่ายตรงข้ามบนอินเทอร์เน็ตก็ถือเป็นประเด็นที่สร้างความกังวลอย่างมากเช่นกัน

- การทำให้รุนแรงยิ่งขึ้น (radicalization) การแบ่งแยก และการเลือกปฏิบัติ เทคโนโลยีใหม่ โดยเฉพาะสื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ทำให้วาทะสร้างความเกลียดชัง (hate speech) แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว และอาจส่งผลให้มีความรุนแรงยิ่งขึ้น การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และการตัดสินใจอัตโนมัติ โดยเฉพาะการตัดสินใจโดยใช้อัลกอริทึมเชิงคาดการณ์ในหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและตุลาการ และระบบการ

² A/HRC/47/52, 19 May 2021

จ้างงาน มีแนวโน้มสูงที่จะส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติเนื่องจากมีอคติที่มีอยู่เดิมในข้อมูลต่อชนกลุ่มน้อยและกลุ่มเสี่ยง

- การลดทอนอำนาจ (dis-empowerment) และความไม่เท่าเทียม (inequality) เนื่องจากอินเทอร์เน็ตกลายเป็นวิธีการหลักในการสื่อสารและเข้าถึงข้อมูลในปัจจุบัน ประชากรกลุ่มเปราะบางที่เข้าไม่ถึงดิจิทัลจึงมีความเสี่ยงที่จะถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนมากขึ้น การเสริมสร้างพลังอำนาจจากเทคโนโลยีมีแนวโน้มจะดำเนินไปอย่างไม่เท่าเทียม และสร้างช่องโหว่รูปแบบใหม่ ดังตัวอย่างในด้านเศรษฐกิจที่งานบางส่วนอาจถูกแทนที่ด้วยระบบอัตโนมัติ และผู้ปฏิบัติงานในอุตสาหกรรมเทคโนโลยีใหม่อาจไม่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายแรงงานแบบเดิม

- การสอดแนมในวงกว้าง (mass surveillance) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเฝ้าติดตามแบบไม่เลือกเป้าหมาย เทคโนโลยีใหม่เพิ่มศักยภาพให้กับรัฐบาลในการสอดแนมประชาชน บ่อยครั้งไม่มีการป้องกันที่เหมาะสม ซึ่งกระทบต่อความเป็นส่วนตัวของผู้บริโภคอย่างไม่ได้สัดส่วน และเป็นอันตรายต่อบรรทัดฐานประชาธิปไตย นอกจากนี้ พื้นที่ดิจิทัลยังใช้เพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก การเข้าถึงข้อมูล และเสรีภาพในการชุมนุมอย่างสงบ โดยรัฐบาลจำกัดสิทธิด้วยการปิดบริการอินเทอร์เน็ตหรือบล็อกการเข้าถึงข้อมูลออนไลน์ เช่น เซอร์วิสต่าง ๆ และกวดปราบผู้คนที่แสดงความคิดเห็นทางออนไลน์ รวมถึงมีการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อคุกคามต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

- ความรุนแรงทางไซเบอร์ (Cyberviolence) เทคโนโลยีใหม่ได้สร้างความท้าทายใหม่เกี่ยวกับอาชญากรรม เช่น การแสวงหาประโยชน์ทางเพศ การล่วงละเมิดทางเพศ และการแจกจ่ายรูปภาพส่วนตัวโดยไม่ได้รับความยินยอม การละเมิดลิขสิทธิ์ การกรรโชกทางการเงิน การล่วงละเมิดและการกลั่นแกล้งบนอินเทอร์เน็ต และการเผยแพร่ภาพถ่ายและวิดีโอที่ถ่ายอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งเทคโนโลยีใหม่ได้ขยายรูปแบบการล่วงละเมิดทางเพศบางรูปแบบ รวมถึงได้เพิ่มความถี่และความร้ายแรงของอาชญากรรมรูปแบบต่าง ๆ ด้วย

ประเทศไทย ให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยในช่วงที่ผ่านมา รัฐบาลไทยได้ตราและแก้ไขปรับปรุงกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล อาทิ การตราพระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. ๒๕๖๐ พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติการบริหารงานและให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ รวมถึงมีการแก้ไขพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๐

นอกจากนี้ ในด้านนโยบาย ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัล การนำระบบดิจิทัลมาใช้ในการบริการสาธารณะต่าง ๆ รวมถึงการระบุให้มีการนำเทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ข้อมูลเปิด (Open data) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ

จากศักยภาพและความท้าทายข้างต้น ผู้เข้ารับการประเมินจึงได้ดำเนินโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในยุคดิจิทัล เพื่อศึกษาองค์ความรู้และจัดทำข้อเสนอแนะที่เหมาะสมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิดิจิทัลสำหรับประเทศไทย โดยศึกษาในภาพรวมของกรอบบรรทัดฐานเกี่ยวกับสิทธิดิจิทัล และศึกษาเชิงลึกในประเด็นที่เป็นข้อกังวลหลักในปัจจุบัน ได้แก่ สิทธิทางอินเทอร์เน็ต เสรีภาพในการแสดงออก และสิทธิในความเป็นส่วนตัว

๔.๑.๒ วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อศึกษากรอบบรรทัดฐานระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิดิจิทัล
- ๒) เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์สิทธิดิจิทัลในประเทศไทย โดยเน้นประเด็นสิทธิทางอินเทอร์เน็ต เสรีภาพในการแสดงออก และสิทธิในความเป็นส่วนตัว
- ๓) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงกฎหมาย นโยบาย และมาตรการในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิดิจิทัล โดยเน้นประเด็นสิทธิทางอินเทอร์เน็ต เสรีภาพในการแสดงออก และสิทธิในความเป็นส่วนตัว

๔.๑.๓ เป้าหมาย

โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในยุคดิจิทัล มีเป้าหมายเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในยุคดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนในด้านต่าง ๆ อาทิ การจัดทำเป็นข้อเสนอแนะทางกฎหมาย นโยบาย และมาตรการในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิดิจิทัลต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเผยแพร่องค์ความรู้ต่อสาธารณะเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่มากขึ้นเกี่ยวกับสิทธิดิจิทัล

๔.๒ ขั้นตอนการดำเนินการ

ในการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในยุคดิจิทัล ผู้เข้ารับการประเมินดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบผสมผสานทั้งการศึกษาเอกสาร การใช้กรณีศึกษา การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่ม ดังนี้

- ๑) การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยเป็นการศึกษาเอกสารทางกฎหมาย มาตรฐานและแนวปฏิบัติระหว่างประเทศและภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับสิทธิดิจิทัล
- ๒) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) เป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยสัมภาษณ์ตัวแทนภาคประชาชน/ประชาสังคม/องค์กรพัฒนาเอกชน/ภาควิชาการ ที่ได้รับผลกระทบหรือทำงานเกี่ยวข้องกับประเด็นสิทธิดิจิทัล
- ๓) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เป็นการจัดประชุมแลกเปลี่ยนและรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานกำกับดูแล หน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย และหน่วยงานตุลาการ

๔) การสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการตามข้อ ๑ - ๓ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

๕. ผู้ร่วมดำเนินการ (ถ้ามี)

ไม่มี

๖. ผลงานในส่วนที่ผู้เสนอเป็นผู้ดำเนินการ/ปฏิบัติ

ผู้เข้ารับการประเมินเป็นผู้ดำเนินการวิจัยภายใต้โครงการด้วยตนเองทุกขั้นตอน โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการ ดังนี้

๑) ขั้นต้นน้ำ หรือขั้นการจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัย

ผู้เข้ารับการประเมินได้พัฒนาและจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในยุคดิจิทัล โดยได้ดำเนินการ ดังนี้

๑.๑) ศึกษาหลักเกณฑ์และแนวทางการจัดทำและเสนอคำขอของงบประมาณด้านวิทยาศาสตร์วิจัย และนวัตกรรม (ววน.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔

๑.๒) สรุปรวประเด็นการวิจัยจากหน่วยงานภายในสำนักงาน กสม.

๑.๓) ศึกษายุทธศาสตร์คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๕

๑.๔) ศึกษาข้อมูลสถานการณ์และแนวโน้มด้านสิทธิมนุษยชน จากเรื่องร้องเรียน รายงานการตรวจสอบ รายงานการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของ กสม. ตลอดจนรายงานด้านสิทธิมนุษยชนที่จัดทำโดยองค์กรสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ

๑.๕) ทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารงานวิจัย วิทยานพนธ์ บทความและรายงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

๑.๖) นำข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการในข้อ ๑.๑ - ๑.๕ มาวิเคราะห์และพัฒนาเป็นข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อยื่นขอรับจัดสรรงบประมาณด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สำหรับทุนสนับสนุนงานมูลฐาน (Fundamental Fund) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔

๑.๗) จัดทำแผนปฏิบัติการด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔

๑.๘) ยื่นข้อเสนอโครงการวิจัยที่พัฒนาขึ้นตามข้อ ๑.๖) และแผนปฏิบัติการที่จัดทำขึ้นในข้อ ๑.๗) ผ่านระบบข้อมูลสารสนเทศวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (NRIS) และประสานงานการปรับแก้ข้อเสนอตามความเห็นของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

๑.๙) เมื่อได้รับจัดสรรงบประมาณแล้ว ได้นำเสนอข้อเสนอโครงการวิจัย และแผนปฏิบัติการต่อคณะกรรมการกำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในคราวประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๔ วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๓ เพื่อพิจารณาก่อนดำเนินการลงนามในคำรับรองการปฏิบัติตามเงื่อนไขของการอนุมัติงบประมาณด้าน ววน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ กับสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

๒) ชั้นกลางน้ำ หรือชั้นการดำเนินการวิจัย

ผู้เข้ารับการประเมินได้ดำเนินการวิจัย โดยมีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

๒.๑) จัดทำรายละเอียดโครงการ แผนการดำเนินการและการใช้จ่ายงบประมาณ และเสนอขออนุมัติดำเนินโครงการต่อเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๔

๒.๒) ดำเนินการทบทวนวรรณกรรม โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ส่วนหลัก ดังนี้

(๑) การศึกษาเอกสารเชิงหลักการ มาตรฐานและแนวปฏิบัติด้านสิทธิดิจิทัล โดยสืบค้นจากตราสารสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่มีผลผูกพัน โดยเฉพาะกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และเอกสารเชิงหลักการ การตีความ ความเห็น หรือข้อเสนอแนะ ซึ่งไม่ได้มีผลผูกพันทางกฎหมาย แต่ถือเป็นแนวปฏิบัติที่ดี อาทิ ความเห็นทั่วไป (General comments) ข้อสังเกตโดยสรุป (Concluding observations) ของคณะกรรมการประจำสนธิสัญญา (treaty bodies) รายงานของกลไกพิเศษภายของสหประชาชาติ และเอกสารของที่พัฒนาขึ้นโดยรัฐบาลต่างประเทศ ภาคเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศอื่น ๆ

(๒) การศึกษาข้อมูลสถานการณ์สิทธิดิจิทัลในประเทศไทย ได้แก่ กฎหมาย มาตรการกลไกและข้อมูลสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิดิจิทัล

๒.๓) จัดทำเครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำไปใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๒.๔) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นตัวแทนภาคประชาชน/ประชาสังคม/องค์กรพัฒนาเอกชน/ภาควิชาการที่ได้รับผลกระทบหรือที่ทำงานเกี่ยวข้องกับประเด็นสิทธิดิจิทัล ได้แก่ ผู้อำนวยการมูลนิธิธิดาวัฒนธรรม, หัวหน้าฝ่ายคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้บริโภค สภาองค์กรของผู้บริโภค, หัวหน้าศูนย์ข้อมูลกฎหมายและคดีเสรีภาพ โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw), หัวหน้าฝ่ายข้อมูลฯ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ผู้ประสานงานเครือข่ายพลเมืองเน็ต (Thai Netizen Network), ผู้ร่วมก่อตั้งโครงการโคแฟค (Cofact) ประเทศไทย และผู้อำนวยการศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก

๒.๕) จัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อแลกเปลี่ยนและรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๕ เวลา ๐๙.๓๐ - ๑๒.๐๐ น. ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (ZOOM) โดยมีตัวแทนหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประมาณ ๓๐ คน ได้แก่ ตัวแทนสำนักงาน กสทช., กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล, สำนักงานคณะกรรมการการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์แห่งชาติ, สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและ

สร้างสรรค์, สำนักงานศาลยุติธรรม, สำนักงานอัยการสูงสุด, สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค, กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สถาบันส่งเสริมการวิเคราะห์และบริหารข้อมูลขนาดใหญ่ภาครัฐ, สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและนวัตกรรมแห่งชาติ, ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC NSTDA), สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๖) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการตามข้อ ๒.๒) – ๒.๕) และจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

๒.๗) นำเสนอผลการวิจัยต่อคณะกรรมการกำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในคราวประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๕

๒.๘) ปรับแก้รายงานและจัดส่งรายงานในระบบข้อมูลสารสนเทศวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (NRIIS) เพื่อปิดโครงการ

๒.๙) จัดทำและส่งรายงานผลสัมฤทธิ์สำหรับทุนสนับสนุนงานมูลฐาน (Fundamental Fund) ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ให้กับสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

๓) ชั้นปลายน้ำ หรือการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผู้เข้ารับการประเมินได้นำเนื้อหาบางส่วนจากรายงานผลการวิจัยมาจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่ต่อสาธารณะและใช้ประโยชน์ทางวิชาการ ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไปในข้อ ๘

๗. ผลสำเร็จของงาน (เชิงปริมาณ/คุณภาพ)

๗.๑ เชิงปริมาณ

๗.๑.๑ ได้รายงานผลการวิจัย จำนวน ๑ เล่ม

๗.๑.๒ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้พัฒนากำลังคนด้านการวิจัย จำนวน ๑ คน

๗.๒ เชิงคุณภาพ

ได้องค์ความรู้เพื่อต่อยอดใช้ประโยชน์ตามหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เช่น การจัดทำข้อเสนอแนะเชิงกฎหมาย นโยบาย มาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิดิจิทัล และนำองค์ความรู้ไปเผยแพร่และสื่อสารสาธารณะ

๘. การนำไปใช้ประโยชน์

ผู้เข้ารับการประเมิน ได้นำองค์ความรู้บางส่วนจากรายงานผลการวิจัยไปจัดทำเป็นเอกสารเพื่อเผยแพร่ในการประชุมวิชาการระดับชาติและเตรียมเผยแพร่ต่อสาธารณะ ดังนี้

๑) การจัดทำบทความวิชาการ เรื่อง “แนวทางการพัฒนากฎหมายและนโยบายการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนกรณีการเฝ้าระวังการสื่อสารโดยรัฐ” เพื่อตีพิมพ์และนำเสนอในการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ ๔ วันที่ ๒๗-๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

๒) การจัดทำเอกสารเพื่อเผยแพร่สาธารณะ เรื่อง “แนวทางทำความเข้าใจและตอบสนองต่อคำพูดสร้างความเกลียดชัง (Hate speech) บนฐานสิทธิมนุษยชน”

๙. ความยุ่งยากในการดำเนินการ/ปัญหา/อุปสรรค

๙.๑ ข้อจำกัดด้านระบบการบริหารจัดการงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลด้านการวิจัยและการจัดสรรงบประมาณด้านการวิจัยของประเทศได้กำหนดให้หน่วยงานที่ได้รับงบประมาณด้านการวิจัยต้องดำเนินการวิจัยเองเป็นหลัก ไม่อนุญาตให้จ้างที่ปรึกษาเพื่อมาไปดำเนินการทั้งโครงการ ซึ่งในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ถือเป็นปีงบประมาณแรกที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ต้องดำเนินการวิจัยโดยบุคลากรภายในหน่วยงานเอง ทำให้เกิดความไม่พร้อมในเชิงระบบที่จะมารองรับการดำเนินการ โดยข้อจำกัดหรืออุปสรรคส่วนหนึ่งคือการขาดกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการดำเนินการวิจัย ซึ่งเกี่ยวพันกับการใช้จ่ายงบประมาณบางส่วน เช่น การจ้างผู้ช่วยนักวิจัยมาร่วมดำเนินการวิจัย เป็นต้น

๙.๒ อุปสรรคที่เกิดจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-๑๙) ถือเป็นอุปสรรคในการดำเนินการ โดยเฉพาะในส่วนของ การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม อย่างไรก็ตาม ผู้เข้ารับการประเมินได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเก็บข้อมูลเป็นรูปแบบออนไลน์ทั้งหมด จึงทำให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ แต่ก็อาจกระทบต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของการเก็บข้อมูล

๙.๓ ข้อจำกัดด้านศักยภาพของนักวิจัย ดังที่กล่าวไปแล้วว่าเป็นครั้งแรกที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องดำเนินการวิจัยโดยบุคลากรในหน่วยงานเองเป็นหลัก ซึ่งแตกต่างไปจากการดำเนินการก่อนหน้านี้ที่โดยทั่วไปแล้ว จะเป็นการจ้างที่ปรึกษาเพื่อเข้ามาดำเนินการวิจัย จึงทำให้บุคลากรที่เข้ามาดำเนินการวิจัยขาดประสบการณ์และความรู้ด้านการวิจัย ประกอบกับประเด็นการวิจัยสิทธิดิจิทัลเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ ซึ่งต้องใช้ทั้งองค์ความด้านเทคโนโลยีและสิทธิมนุษยชนมาประกอบการดำเนินงาน และเอกสารที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่เป็นภาษาต่างประเทศ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นอุปสรรคหรือข้อจำกัดด้านการวิจัย และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การดำเนินการวิจัยล่าช้ากว่าแผนงานที่กำหนด

๙.๔ ข้อจำกัดด้านจำนวนบุคลากร ด้วยกลุ่มงานวิจัยและวิชาการสิทธิมนุษยชน ซึ่งรับผิดชอบภารกิจด้านการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีบุคลากรที่ปฏิบัติงานวิจัยเพียง ๓ รายรวมหัวหน้ากลุ่มงาน หากพิจารณาจากโครงการที่ดำเนินการในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งมีจำนวน ๓ โครงการ จะส่งผลให้บุคลากรหนึ่งคนต้องรับผิดชอบคนเดียวหนึ่งโครงการ โดยบุคลากรที่ดำเนินการวิจัยต้องดำเนินการ

ทั้งในเชิงเนื้อหาการวิจัยและการบริหารจัดการต่าง ๆ ประกอบกับบุคลากรเหล่านั้นต้องรับภารกิจอื่นของสำนักงานด้วย จึงเป็นอีกหนึ่งข้อจำกัดที่ทำให้การดำเนินการวิจัยล่าช้ากว่าแผนงานที่กำหนด

๑๐. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

จากอุปสรรคหรือข้อจำกัดในการดำเนินการวิจัยข้างต้น ผู้เข้ารับการประเมินมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑๐.๑ ควรพัฒนาระบบงานด้านการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ทั้งระบบ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินการ และสามารถตอบสนองภารกิจและยุทธศาสตร์ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้อย่างเต็มที่ โดยจำเป็นที่ต้องมีการจัดทำระเบียบเฉพาะด้านการวิจัย เพื่อจัดตั้งกลไกและกำหนดกระบวนการหรือขั้นตอนการดำเนินการและการใช้จ่ายงบประมาณที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานมีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนสอดคล้องกัน และมีความมั่นใจในการดำเนินงาน


๑๐.๒ ควรพัฒนากลไกการกำกับดูแลการบริหารงานวิจัยและคุณภาพงานวิจัย โดยในส่วนของกลไกการกำกับดูแลการบริหารงานวิจัย เห็นว่ายังสามารถใช้รูปแบบเดิมคือคณะกรรมการกำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้ แต่อาจต้องปรับปรุงองค์ประกอบให้ครอบคลุมหน่วยงานภายในที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย ส่วนกลไกกำกับดูแลคุณภาพงานวิจัย อาจใช้กลไกในทำนองเดียวกับคณะกรรมการตรวจสอบทางวิชาการของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณภายนอกที่เชี่ยวชาญในประเด็นการวิจัยนั้น ๆ เพื่อเข้ามาทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพของงานวิจัยนั้น ๆ

๑๐.๓ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการวิจัย อาจดำเนินการดังนี้

๑๐.๓.๑ ควรส่งเสริมให้นักวิจัยในหน่วยงานเข้าร่วมดำเนินการวิจัยกับนักวิจัยภายนอกหน่วยงานเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์จากนักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญเหล่านั้น โดยเฉพาะการร่วมกับสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่ทำ MoU ไว้กับสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๑๐.๓.๒ ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรในหน่วยงานอื่นภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการวิจัย โดยเฉพาะในการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภารกิจหรือประเด็นที่หน่วยงานนั้น ๆ ดำเนินการอยู่

ขอรับรองว่าข้อมูลเกี่ยวกับผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ


ลงชื่อ..........ผู้เสนอผลงาน

(นายบัณฑิต ทอมเกษ)


นักวิชาการสิทธิมนุษยชนปฏิบัติการ

วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๖

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงกับความเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....  ผู้ควบคุมดูแลการดำเนินการ
(นายจรยุทธ แผนสมบูรณ์)

หัวหน้ากลุ่มงานวิจัยและวิชาการสิทธิมนุษยชน
วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๖

ลงชื่อ.....  ผู้บังคับบัญชาระดับสำนัก
(นายพราหมณ์ นียะบุตร)

ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์
วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๖

เค้าโครงข้อเสนอแนวทางการปรับปรุงหรือพัฒนางาน

ตำแหน่งประเภทวิชาการ

เพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งระดับชำนาญการ

ชื่อผู้เข้ารับการประเมิน

นายบัณฑิต หอมเกษ

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง

นักวิชาการสิทธิมนุษยชน

ระดับ ปฏิบัติการ

๑. ชื่อเรื่อง การจัดทำคู่มือการวิจัยและบริหารงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒. บทนำ/หลักการและเหตุผล/ความสำคัญของเรื่อง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ กำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) มีหน้าที่และอำนาจในการส่งเสริม สนับสนุน และร่วมมือกับบุคคล หน่วยงานของรัฐ และภาคเอกชนในการศึกษา วิจัย และเผยแพร่ความรู้และพัฒนาความเข้มแข็งด้านสิทธิมนุษยชน โดยมาตรา ๔๘ (๓) กำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีหน้าที่และอำนาจในการศึกษา รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล และสนับสนุนให้มีการวิจัยเกี่ยวกับงานของคณะกรรมการ รวมทั้งประสานงานกับ หน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือองค์กรอื่นใดในด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อประโยชน์ในการสนับสนุนภารกิจและหน้าที่ของคณะกรรมการ

ตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เรื่อง ขอบเขตหน้าที่และอำนาจการแบ่งงานภายในสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๕ ข้อ ๒ (๔) กำหนดให้กลุ่มงานวิจัยและวิชาการสิทธิมนุษยชน มีหน้าที่และอำนาจ ดังนี้

(ก) ศึกษาปัญหา วิเคราะห์ สังเคราะห์ และพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการด้านสิทธิมนุษยชน ตลอดจนการกำหนดโจทย์การศึกษาวิจัยเพื่อป้องกันหรือแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเพื่อให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รวมทั้งข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

(ข) จัดทำข้อเสนอโครงการศึกษาวิจัยและแผนการศึกษาวิจัยประจำปีของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(ค) ดำเนินการวิจัยและบริหารจัดการโครงการศึกษาวิจัยตามแผนการศึกษาวิจัยประจำปีให้มีประสิทธิภาพ

(ง) รวบรวม และประมวลข้อมูลทางวิชาการ และการศึกษาวิจัยด้านสิทธิมนุษยชนเพื่อนำผลการศึกษาวิจัยไปขับเคลื่อนทางวิชาการและสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ตลอดจนเสริมสร้างความตระหนัก และพัฒนาความเข้มแข็งด้านสิทธิมนุษยชน

(จ) ส่งเสริม สนับสนุน และประสานความร่วมมือแก่บุคคล หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมทางวิชาการและการศึกษาวิจัยด้านสิทธิมนุษยชน หาแหล่งเงินทุนและแหล่งศึกษาวิจัยทั้งในและต่างประเทศ

(ฉ) ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการศึกษาวิจัยตามแผนงานการศึกษาวิจัยประจำปี และแผนงานโครงการประจำปี พร้อมทั้งจัดทำรายงานการศึกษาวิจัยและผลงานการศึกษาวิจัยประจำปี หรือตามที่ได้รับมอบหมาย

(ช) ศึกษา และพัฒนาวิชาการด้านสิทธิมนุษยชน รวมทั้งจัดทำวารสารวิชาการ

(ซ) ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ คำแนะนำ และสนับสนุนด้านวิชาการ และการศึกษาวิจัยด้านสิทธิมนุษยชน

(ฌ) ร่วมปฏิบัติงานหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

จากหน้าที่และอำนาจข้างต้น จะเห็นว่ากลุ่มงานวิจัยและวิชาการสิทธิมนุษยชน (กลุ่มงานวิจัยฯ) เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบงานด้านการวิจัยและวิชาการของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน โดยในส่วนของงานด้านการวิจัยนั้น มีภารกิจครอบคลุมภารกิจตั้งแต่ขั้นต้นน้ำ คือการพัฒนาโจทย์และข้อเสนอการวิจัย ชั้นกลางน้ำคือการดำเนินการวิจัย และชั้นปลายน้ำคือการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

อย่างไรก็ดี นับตั้งแต่ที่ผู้เข้ารับการประเมินเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในสังกัดกลุ่มงานวิจัยฯ ยังพบข้อจำกัดหรือข้อท้าทายบางประการที่ทำงานกลุ่มงานวิจัยฯ ไม่สามารถทำงานให้บรรลุภารกิจที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงระบบการจัดสรรงบประมาณและการบริหารจัดการงานวิจัยของประเทศ ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานที่รับงบประมาณด้านการวิจัยต้องดำเนินการวิจัยโดยบุคลากรของหน่วยงานเองเป็นหลัก ไม่สามารถที่จะจ้างที่ปรึกษาภายนอกรับเหมางานไปทั้งหมดในรูปแบบเดิมได้ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งเริ่มดำเนินการภายใต้ระบบใหม่ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ต้องพบกับข้อจำกัดในการดำเนินการและไม่สามารถดำเนินการวิจัยได้อย่างสมบูรณ์

โดยข้อติดขัดส่วนหนึ่งเกิดจากความไม่พร้อมของระบบงานภายในด้านการวิจัย โดยเฉพาะการขาดกฎเกณฑ์และแนวทางในการทำงานที่ชัดเจน ทำให้บ่อยครั้งที่การดำเนินการวิจัยในโครงการต่าง ๆ ซึ่งมีผู้รับผิดชอบโครงการแตกต่างกันไปนั้น ได้ดำเนินการไปในทิศทางที่ผู้รับผิดชอบโครงการนั้น ๆ เห็นสมควร ทำให้แนวทางการดำเนินการเป็นไปในคนละทิศละทาง ซึ่งย่อมทำให้เสี่ยงต่อการทำผิดกฎระเบียบและทำให้ผลงานวิจัยที่ผลิตออกมาอาจไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร

แม้สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะได้แต่งตั้งคณะกรรมการกำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขึ้นเพื่อช่วยกำกับดูแลการดำเนินงานและการบริหารงานวิจัย ซึ่งก็สามารถช่วยกำกับดูแลการดำเนินการวิจัยได้ระดับหนึ่ง แต่อาจจะยังไม่เพียงพอที่จะทำให้การวิจัยของสำนักงานมีระบบที่เข้มแข็งได้ ซึ่งในระยะยาวจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบและกฎเกณฑ์ด้านการวิจัยเป็นการเฉพาะเพื่อวางระบบและแนวทางในการดำเนินการ/การบริหารงานวิจัยของสำนักงานให้ชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งจำเป็นต้องมีการออกแบบระบบหรือกลไกเพื่อเข้ามากำกับดูแลคุณภาพของงานวิจัย อย่างไรก็ตาม ในระยะสั้นนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินการวิจัยและการบริหารงานวิจัย ผู้เข้ารับการประเมิน ในฐานะบุคลากรของกลุ่มงานวิจัยฯ จึงประสงค์ที่จะจัดทำคู่มือการดำเนินการวิจัยและบริหารการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานด้านการวิจัยมีแนวทางการดำเนินงานด้านการวิจัยที่ชัดเจน เป็นระบบ และเป็นไปในทิศทางเดียวกันมากขึ้น

๓. หลักวิชาการ/แนวความคิด/ยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน

ผู้เข้ารับการประเมินได้ใช้หลักวิชาการ แนวความคิด และกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบในการดำเนินการจัดทำคู่มือการดำเนินการวิจัยและบริหารการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ดังนี้

๓.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๖๐

๓.๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐

๓.๓ ประกาศสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เรื่อง ขอบเขตหน้าที่และอำนาจการแบ่งงานภายในสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๕

๓.๔ กฎเกณฑ์ด้านการวิจัยที่ออกโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สทว.)

๓.๕ ยุทธศาสตร์คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐

๓.๖ หลักการว่าด้วยสถานะและหน้าที่ของสถาบันแห่งชาติเพื่อการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน (Principles relating to the Status of National Institutions) หรือหลักการปารีส (Paris Principles)

๓.๗ แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัย และการบริหารงานวิจัย

๓.๘ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่

๓.๙ รายงานการศึกษาโครงการศึกษาเพื่อเตรียมการจัดให้มีสถาบันพัฒนาระบบและองค์ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน ภายใต้การกำกับดูแลของ กสม.

๔. บทวิเคราะห์/ข้อเสนอ

๔.๑ บทวิเคราะห์

งานวิจัยและวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนงานด้านสิทธิมนุษยชน เพราะหากทำงานดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมสนับสนุนการดำเนินงานด้านอื่น ๆ ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะงานด้านการจัดทำข้อเสนอแนะ และงานด้านการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชน แต่ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา โดยเฉพาะนับตั้งแต่ที่ผู้เข้ารับการประเมินได้เข้ามารับผิดชอบงานด้านการวิจัยและต้องดำเนินงานวิจัยเองนั้น ผู้เข้ารับการประเมินพบข้อจำกัดในการดำเนินงานและการบริหารงานวิจัยบางประการ ทั้งที่เป็นข้อจำกัดในเชิงระบบการบริหารจัดการและข้อจำกัดด้านบุคลากร ซึ่งล้วนแต่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินการวิจัยทั้งสิ้น

แม้ในช่วงที่ผ่านมา จะมีความพยายามในการปรับปรุงภารกิจด้านงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากยุทธศาสตร์คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๕ ยุทธศาสตร์ที่ ๕ กลยุทธ์ที่ ๕.๔ ได้กำหนดให้มีสถาบันพัฒนาระบบและองค์ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ที่มีศักยภาพด้านงบประมาณในการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาระบบและองค์ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน เช่น การศึกษาวิจัยและเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน และการจัดทำวารสารวิชาการ เป็นต้น และได้มีการจ้างที่ปรึกษาภายนอกทำการศึกษาแนวทางและรูปแบบในการจัดตั้งสถาบันดังกล่าว โดยงานศึกษาดังกล่าวได้สรุปเป็นทางเลือกของการจัดตั้งสถาบันฯ ออกมาเป็น ๓ ทาง คือ (๑) เป็นส่วนราชการภายใต้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (๒) เป็นส่วนราชการแบบพิเศษ และ (๓) ไม่เป็นส่วนราชการ ซึ่งงานศึกษาชี้ว่าแนวทางที่ (๑) เป็นไปได้ในทางกฎหมายมากที่สุด โดยเพียงแค่การจัดแบ่งส่วนราชการใหม่ แต่ต้องมีการปรับปรุงภารกิจ โดยมุ่งให้สถาบันทำหน้าที่เป็นคลังสมองให้ กับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ให้ความสำคัญกับการสร้างนักวิจัยของหน่วยงาน และปรับปรุงโครงสร้างการบริหาร โดยกำหนดให้มีคณะอนุกรรมการที่มีที่มาทั้งจากภายในสำนักงาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก ทั้งที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และตัวแทนขององค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อช่วยกำกับดูแลและเป็นที่ปรึกษาให้กับสถาบัน อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอแนะดังกล่าวไม่ได้รับการตอบสนองเท่าที่ควร

ดังนั้น การขับเคลื่อนภารกิจด้านวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในปัจจุบัน จึงดำเนินไปภายใต้ระบบและโครงการแบบเดิมที่ยังมีข้อจำกัด ขณะเดียวกันก็ต้องเผชิญหน้ากับความท้าทายภายใต้ระบบการบริหารจัดการและการจัดสรรเงินอุดหนุนการวิจัย ที่กำหนดให้หน่วยรับงบประมาณต้องดำเนินการวิจัยเองเป็นหลัก ซึ่งจากการดำเนินการที่ผ่านมา ผู้เข้ารับการประเมินอาจสรุปสภาพปัญหาข้อจำกัดและอุปสรรคในการดำเนินงานที่ยังคงอยู่ ดังนี้

๑. ด้านระบบการบริหารจัดการ

๑.๑ ในภาพรวม ยังขาดระบบหรือกลไกที่มีประสิทธิผลในการสนับสนุน และกำกับดูแลการวิจัย โดยเฉพาะกรณีที่เป็นกรดำเนินการวิจัยเองโดยบุคลากรของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แม้ที่ผ่านมาจะมีการตั้งคณะกรรมการกำกับฯ ขึ้นมาดูแลในส่วนของโครงการที่ใช้งบที่ได้รับจัดสรรจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุน ววน.) แต่องค์ประกอบของคณะกรรมการยังขาดความหลากหลาย และหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการมีอยู่อย่างจำกัด โดยเน้นไปที่การกำกับประสิทธิภาพการดำเนินงาน และยังมีช่องว่างในการกำกับดูแลคุณภาพทางวิชาการ

๑.๒ การขาดกฎเกณฑ์/ระเบียบภายในที่ชัดเจนในการดำเนินงานวิจัยโดยบุคลากรของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพงานวิจัย ความคล่องตัวในการดำเนินงาน และความไม่ชัดเจนในการเบิกจ่ายงบประมาณ

๑.๓ ยังไม่มีนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่ชัดเจน และภารกิจด้านการวิจัยมักถูกมองอย่างแยกส่วนจากงานด้านอื่น ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผลงานวิจัยไม่ได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในภารกิจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเท่าที่ควร

๒. ด้านบุคลากร

๒.๑ ข้อจำกัดด้านศักยภาพของนักวิจัย เนื่องจากเป็นระยะเริ่มต้นที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องดำเนินการวิจัยโดยบุคลากรในหน่วยงานเองเป็นหลัก ซึ่งแตกต่างไปจากการดำเนินการก่อนหน้านี้ที่โดยทั่วไปแล้วจะเป็นการจ้างที่ปรึกษาเพื่อเข้ามาดำเนินการวิจัย จึงทำให้บุคลากรที่เข้ามาดำเนินการวิจัยขาดประสบการณ์และความรู้ด้านการวิจัย ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคหรือข้อจำกัดด้านการวิจัย และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การดำเนินการวิจัยล่าช้ากว่าแผนงานที่กำหนด

๒.๔ ข้อจำกัดด้านจำนวนบุคลากร ด้วยกลุ่มงานวิจัยและวิชาการสิทธิมนุษยชน ซึ่งรับผิดชอบภารกิจด้านการวิจัย มีบุคลากรที่ปฏิบัติงานวิจัยเพียง ๓ คน รวมหัวหน้ากลุ่มงาน หากพิจารณาจากโครงการที่ดำเนินการในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ และ ๒๕๖๕ ซึ่งมีโครงการวิจัยปีงบประมาณละ ๓ โครงการ ส่งผลให้บุคลากรหนึ่งคนต้องรับผิดชอบคนเดียวหนึ่งโครงการ โดยบุคลากรที่ดำเนินการวิจัยต้องดำเนินการทั้งในเชิงเนื้อหาการวิจัยและการบริหารจัดการต่าง ๆ ประกอบกับบุคลากรเหล่านั้นต้องรับภารกิจอื่นของสำนักงานด้วย จึงเป็นอีกหนึ่งข้อจำกัดในการดำเนินการวิจัย และจะเป็นข้อจำกัดมากขึ้นหากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติหรือสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีความต้องการที่จะผลิตผลงานวิจัยในจำนวนที่มากขึ้นเพื่อตอบสนองต่อภารกิจด้านอื่น ๆ ของหน่วยงาน

๔.๒ ข้อเสนอ

จากปัญหาดังได้กล่าวไปในข้อ ๔.๑ จำเป็นต้องมีการแก้ไขปัญหาทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นการจัดทำระเบียบเพื่อวางกลไกและแนวทางในการดำเนินการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นการเฉพาะ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในรูปแบบต่าง ๆ ทุกรูปแบบ ในระยะสั้น เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินการวิจัยและการบริหารงานวิจัย ผู้เข้ารับการประเมิน เห็นควรที่จะจัดทำคู่มือการดำเนินการวิจัยและบริหารการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานด้านการวิจัยมีแนวทางการดำเนินงานด้านการวิจัยที่ชัดเจน เป็นระบบและเป็นไปในทิศทางเดียวกันมากขึ้น

ทั้งนี้ คู่มือการวิจัยและบริหารการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จะแบ่งเป็น ๒ ส่วนหลัก ได้แก่

ส่วนที่ ๑ ว่าด้วยการวิจัยสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะกล่าวถึงการออกแบบและดำเนินการวิจัยสิทธิมนุษยชน โดยจะมีหัวข้อต่าง ๆ อาทิ การกำหนดโจทย์การวิจัย การออกแบบกรอบแนวคิดการวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย การจัดทำเครื่องมือวิจัย การดำเนินการวิจัย จริยธรรมการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ส่วนที่ ๒ ว่าด้วยการบริหารงานวิจัย จะกล่าวถึงแนวทางและเทคนิคการบริหารจัดการงานวิจัย ตั้งแต่ขั้นการเสนอจัดค่าของงบประมาณด้านการวิจัย ไปจนถึงการปิดโครงการ

๕. แผนงาน/แนวทางการดำเนินงาน

เพื่อให้ได้คู่มือการดำเนินการวิจัยและบริหารการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้เข้ารับการประเมินได้กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

๕.๑ ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (documentary research) โดยเฉพาะกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทั้งของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ หน่วยงานจัดสรรงบประมาณ และหน่วยงานอื่น รวมทั้งค้นคว้าและรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๕.๒ วิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำร่างคู่มือการดำเนินการวิจัยและบริหารการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๕.๓ รับฟังความเห็นร่างคู่มือจากบุคลากรในกลุ่มงานวิจัยและวิชาการสิทธิมนุษยชน ผู้บริหารสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และหน่วยงานภายในที่เกี่ยวข้อง

๕.๔ ปรับปรุงร่างคู่มือตามความเห็นที่ได้รับฟังในข้อ ๕.๓

๕.๕ นำเสนอคู่มือต่อผู้บังคับบัญชาและคณะกรรมการกำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อพิจารณา

๕.๖ เสนอเลขานุการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเพื่อให้ความเห็นชอบ

๕.๗ ติดตามและประเมินผลการดำเนินการตามคู่มือ เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ และสามารถอำนวยความสะดวกต่อการเข้ามาใช้งานได้มากที่สุด

๖. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้เข้ารับการประเมินเห็นว่าคู่มือการดำเนินการวิจัยและบริหารการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการกิจด้านการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ดังนี้

๖.๑ การมีคู่มือในการดำเนินการวิจัย การกำกับดูแลการวิจัย และการบริหารงานวิจัยของหน่วยงานที่ชัดเจน ซึ่งจะทำให้การดำเนินการมีทิศทางเดียวกันและสามารถควบคุมคุณภาพของงานได้

๖.๒ บุคลากรของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ไม่ว่าจะเป็นผู้ดำเนินการวิจัย เจ้าหน้าที่ด้านการเงินการคลัง และเจ้าหน้าที่สนับสนุน มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการสนับสนุนการดำเนินงาน

๗. ตัวชี้วัดความสำเร็จ


๗.๑ ได้คู่มือการวิจัยและบริหารงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นชอบ

๗.๒ เมื่อมีการนำคู่มือตามข้อ ๗.๑ ไปใช้ จะทำให้การดำเนินงานด้านการวิจัยมีระบบ คล่องตัว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๘. เงื่อนไขความสำเร็จและอื่น ๆ

๘.๑ สำหรับเงื่อนไขที่จะทำให้การจัดทำคู่มือสำเร็จตามวัตถุประสงค์ คือ การทำให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้บริหารสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตลอดจนบุคลากรของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีความเข้าใจ เห็นความสำคัญของภารกิจด้านงานวิจัย และเต็มใจที่จะมีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดทำคู่มืออย่างเต็มที่

๘.๒ สำหรับเงื่อนไขที่จะทำให้คู่มือถูกนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ การประชาสัมพันธ์ การจัดประชุมหรืออบรมเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้คู่มือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

ลงชื่อ..........ผู้เสนอผลงาน

(นายบัณฑิต หอมเกษ)

นักวิชาการสิทธิมนุษยชนปฏิบัติการ

วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๖